

Roela Vabatahtlik Tuletõrjeühing (kuni 1944)

Uno Trumm

Rakvere 2023

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	3
Allikad	3
1. Roela Vabatahtlik Tuletõrjeühing 1910.–1918. aastal	5
Roela Vabatahtliku Tuletõrjeühingu asutamine	5
Ühingu põhikirjast	6
Ühingu tegevus 1910.–1918. aastal	8
2. Roela Vabatahtlik Tuletõrjeühing Eesti Vabariigis (1918–1940)	11
1. Tuletõrjehid ja ühingu liikmed 1920.–1930. aastatel	11
2. Roela VTÜ Altserva (Tammiku-Liiva) osakond	13
3. Ümberkorraldused tuletõrjes 1937. aastal	14
4. Ühingu varadest	15
5. VTÜ valmisolek: kahjutuled ja revideerimiste tulemused	19
3. Roela VTÜ okupatsioonide ajal (1940 – 1944)	22

Sissejuhatus

Roela Vabatahtlikku Tuletõrjeühingu (edaspidi Roela VTÜ) asutamisele andis kaudselt tõuke kultuuriseltsi Roela Muusikalis-kirjanduslik Selts (edaspidi Roela MKS) rajamine. Nii olevat – toonase ajakirjanduse hinnangul – vastukaaluna Roela MKS-i kogunenud saksikuma seltskonna tõusiklikule käitumisele hakatud juba 1910. aastal organiseerima valdavalt taluperemehi ühendanud Roela VTÜ-d, kuhu siis ka paljud algul MKS-iga ühinenud astusid. Hiljem siiski seltside suhted normaliseerusid ning mõlemad mahtusid oma tegevusega ära Roela VTÜ seltsimajja, mille ehitamist ka MKS oma vahenditest toetas.

Järgneva uurimuse eesmärgiks on valgustada Roela VTÜ tegevust niivõrd, kui võrd see olemasolevate arhiivi- ja ajakirjanduslike allikate ning mälestuste põhjal võimalikuks osutub ning vaadelda tema tegevussuundi kohaliku rahva julgeoleku ja tulekaitse tagamisel ning inimesi, kes ühingu juhtimisel ning erinevates tegevustes kaasa löid. Ajaliselt katab uurimus aastaid 1910–1944.

Allikad

Roela VTÜ loomisest ja sellega seotud probleemidest annab aimu ühingu registreerimistoimik. Vaatamata sellele, et kubermanguvalitsus koondas igal aastal seltside tegevusaruandeid pole VTÜ aruandeid esitatud/säilinud enne kui alles 1915. aastal esitatud aruanne, mis käsitles ühingu tegevust 1914. aastal.¹ Aruandeaasta algas jooksva aasta 1. aprillil ning lõppes järgneva aasta 31. märtsil, mistõttu seltside üldkoosolekud toimusid tavaliselt märtsi lõpupoole.

Roela VTÜ ümberregistreerimistoimik pole kahjuks säilinud ning ühingu tegevusest 1920. aastatel on üsna vähe informatsiooni. Mõnda sisaldab vana tuletõrjuja Jaan Väinaste (enne eestist Veinmann) mälestustel põhinev kodu-uurimistöö „Roela Tuletõrje Seltsi ajaloost 1909–1940“, kuid kahjuks ei vasta kõik selles esitatud faktid dokumentide abil kontrollitavas osas alati tõsioludele. Samas ei saa ka nõuda, et küsitlav mäletaks täpselt kõike oma pika elu jooksul toimunut.²

Roela VTÜ ajalooga tegelemist raskendab tõik, et teine samanimeline VTÜ tegutses Tartumaal Roela vallas ning puhuti on arhiivitoimikutes segamini mõlema ühingu dokumendid.³

Enamus ühingu tegevust käsitlevatest allikatest pärinevad Eesti Üleriikliku Tuletõrje Liidu (EÜTL, ka Eesti Vabatahtliku Tuletõrje Liit) arhiivist, kus leidub ühingu kirjavahetust EÜTL-

¹ EAA 44, 1, 20, 23; EAA 44, 1, 291; EAA 44, 1, 476.

² Malle Pärlin, Silva Junolainen, 1984. Roela Tuletõrje Seltsi ajaloost 1909–1940, 5. https://www.roela.edu.ee/sites/roela.edu.ee/files/roela_tuletorje_seltsi_ajaloost_1909-1940_1984.pdf (30.09.2023).

³ Vt nt: ERA 2818, 1, 1764; ERA 2818, 1, 1972.

iga, aga ka EÜTL-i kogutud tegevusaruandeid aastatest 1933–1936 ning 1939–1943.⁴ Pärast 1937. aastal tehtud seadusemuudatust, mille käigus kõik tuletõrjeüksused koondati ühtsesse struktuuri ning allutati politseile, sisaldub tuletõrjega seotud materjale ka Eesti Tuletõrje Korpuse arhiivis.⁵ Üht-teist võib leida ka varasemast perioodist, kuna aeg-ajalt saatsid kohalikud konstaablid jaoskonnakomissarile ettekandeid hinnangutega tuletõrjeühingu valmisolekust, meeskonna väljaõppe tasemest ning tehnilisest varustatusest ja tulekustutusvahendite korrasolekust.⁶ VTÜ pidude kohta leidis materjali eespool mainitud kohaliku konstaabli kirjavahetuse kaustades.⁷ Üsna palju kajastasid VTÜ tegevust ka kohalikud ning vahete-vahel ka üle-eestilised ajalehed.

⁴ ERA 2818, 1, 274; ERA 2818, 1, 339; ERA 2818, 1, 829; ERA R-708, 1, 19; ERA R-708, 1, 29.

⁵ ERA 2001, 1, 66; ERA 2001, 1, 134.

⁶ ERA 26, 3, 70; ERA 26, 3, 616.

⁷ ERA 26, 3, 759–762.

1. Roela Vabatahtlik Tuletõrjeühing 1910.–1918. aastal

Kuna tuleohuga võitlemiseks maapiirkonnas puudusid igasugused riiklikud või muud abinõud, pidid sellega tegelema inimesed ise. Kuna moodsate tulekustutusvahendite kasutamine nõudis laiemat hulga inimeste omavahelist koostööd hakkasid 19. sajandi II poolel tekkima vabatahtlikud tuletõrjekomandod ja ühingud, mille eesmärgiks oli tulekustutusvahendite hankimine ja nende parema kasutamise harjutamine.

Roela Vabatahtliku Tuletõrjeühingu asutamine

Roela Vabatahtliku Tuletõrjeühingu asutasid Roela Muusikalise-kirjandusliku Seltsi tegevuses pettunud taluperemehed, kes sattusid vastuolulise MKS-is juhtohjad haaranud saksa keelsete ja-meelsete mõisaametnikega, kes lihtsama rahvaga üleolevalt ja kõrgilt ning seisusevahesid rõhutavalt ümber käinud.⁸ MKS-ist lahkunud taluperemehed otsustasid asutada Roela VTÜ, sest nõudlus sarnase üldkasuliku ühingu järele oli piirkonnas olemas ning vastas rohkem nende praktilisele meelele.

8. juunil 1910. aastal esitasid Roela VTÜ asutajaliikmed, Roela valla talupojad Aleksander Weinmann, Juhan Jürna, Jaan Jürna, Mihkel Soone, Toomas Pajupuu, Aleksander Kärsti, Mihkel Nirgi, Mihkel Lauri, Mihkel Juhkam, Evald Udrich, Rakvere linna kogukonda kuuluv väikekodanlane Anton Paukas ja Vao vallakogukonda kuuluv talupoeg Jüri Kulbas Eestimaa kubernerile Izmail Korostovetsile palvekirja, milles palusid luba asutada Roela Vabatahtlik Tuletõrjeühing, vastavalt 5. augustil 1897 siseministri poolt kinnitatud normaalpõhikirjale. Rakvere maakonna politseiülemale tõendi järgi olid asutajad hea käitumise ja kindlate moraalsete tõekspidamisega isikud, kes pole olnud ega ole kohtu all ning ei oma kahtlasi poliitilisi vaateid. Ühtlasi avaldas politseiülem arvamust, et tuletõrjeühingu rajamine Roelasse oleks erakordselt soovitatav. Esimene kord jäi ühingu põhikirja siiski kinnitamata, kuna selles esines mõningaid – kuigi tähtsusetuid – erinevusi eespool nimetatud normaalpõhikirjast. Asutamisdokumendid saadeti asutajatele tagasi, soovitusel viia ühingu põhikirja täielikult kooskõlla normaalpõhikirjaga, või esitada sellest kõrvale kaldumiseks oma põhjendused. Kirjavahetus põhikirja kooskõlastamiseks kestis üle viie kuu, kuni lõpuks 25. novembril 1910 see kooskõlastati ning 16. jaanuaril 1911 alustas ühing esimese peakoosoleku ja valimiste korraldamisega oma tegevust.⁹ Paraku ei ole säilinud ühingu esimeste tegevusaastate aruandeid, mistõttu on andmed ühingu esimestest tegevusaastatest kasinad ning tuginevad

⁸ Postimees, 1911, nr 98.

⁹ EAA 44, 1, 476: 1–12p, 20, 25; EAA 44, 1, 20: 587.

suulisel pärimusel. Selle kohaselt valiti ühingu juhatuse esimeheks Eduard Kello, komando pealikuks Aadu Nirgi, kirjatoimetajaks August Kulpas ja laekuriks Juhan Jürna.¹⁰

/ERA 1, 2, 647_68_Eduard_Kello/

Roela VTÜ juhatuse esimees Eduard Kello 1935. aastal (ERA 1, 2, 647: 68)

Ühingu aruannetes Eesti Vabatahtlikule Tuletõrje Liidule (edaspidi EVTL, ka Eesti Üleriiklik Tuletõrje Liit) 1930. aastatel nimetati Roela VTÜ asutamiskuupäevaks 2. jaanuari 1911. Ilmselt astus sel päeval kokku asutajaliikmetest ajutine juhatus, mis kutsus kokku ühingu asutava peakoosoleku.¹¹

Ühingu põhikirjast

Põhikirja järgi oli ühingu eesmärk tulekahjude ennetamine ja kustutamine Roela ja Saara külades ja nende ümbruskonnas, piirides, mille kinnitab ühingu üldkoosolek. Nimetatud eesmärkide täitmiseks ja selle heaks vahendite kogumiseks teostas ühing koostöös kohaliku politseivõimuga järelevalvet tuletõrje- ja ehituseskirjade täitmise üle elanike poolt; ostis või müüs kinnis- ja vallasvara; võttis vastu annetusi; pidas ametis pottseppi ja ehitusmeistreid, korraldades pottsepa ja ehitustöid ning tegeldes muul moel külade tuleohutuse taseme tõstmisega; tegeles tiikide ja veevõtukaevude kaevamisega; juurdepääsuteede rajamisega veevõtukohtadele; puude istutamisega jne.

Ühingusse võisid kuuluda täisealised au-, toetaja- ja tegevliikmed, sinna ei tohtinud vastu võtta alla 17-aastasi isikuid, alamväelastest tegevväelasi ja kohtu otsusega osaliselt teovõime kaotanud isikuid. 17–21-aastastel isikutel pidi ühingusse astumiseks olema vanemate luba ning juhul kui nad omandasid haridust ka haridusasutuse luba. Tegevliikmed pidid isiklikult osa võtma tulekahjude kustutamisest ning toetajaliikmed maksma ühingu kassasse peakoosolekul kinnitatud summa. Auliikmeks said tuletõrjeühingule erakorralisi teeneid osutunud isikud või silmapaistvad tuletõrjujad peakoosoleku otsusega.

Ühingu tegevust juhtis peakoosolek ning nende vaheaegadel selle poolt valitud juhatus. Peakoosolek pidi toimuma vähemalt üks kord aastas ning selle kutsus kokku kas ühingu esimees või juhatus. Peakoosoleku ülesandeks oli ühingu juhatuse liikmete ja revisjonikomisjoni liikmete valimine, eelarve kinnitamine jne. Erakorralisi peakoosolekuid võis kokku kutsuda kas juhatuse või esimehe, aga ka ühingu patrooni, selleks volitatud ametiisiku või vähemalt 10% ühingu hääleõiguslike liikmete nõudel.

Ühingu raha tohtis kasutada tulekaitse abinõude, vastavate veovahendite ja hobuste ostmiseks

¹⁰ Malle Pärlin, Silva Junolainen, 1984. Roela Tuletõrje Seltsi ajaloo 1909–1940, 5. https://www.roela.edu.ee/sites/roela.edu.ee/files/roela_tuletorje_seltsi_ajaloost_1909-1940_1984.pdf (30.09.2023).

¹¹ Vt nt: ERA 2818, 1, 274: 43.

Juhatusse kuulusid peakoosolekul valitud juhatuse esimees ja vähemalt kaks juhatuse liiget. Juhatuse ülesandeks oli ajada ühingu rahaasju – võtta raha vastu ja anda välja – vastavalt peakoosolekul kinnitatud eelarvele, koostada aastaaruanne ühingu tegevusest ning esitada see peakoosolekule kinnitamiseks, ühingu asjade ajamine ja varade valitsemine, uute liikmete vastuvõtmine, ühingu heaks tehtavate tööde järelevalve teostamine jne. Juhuks, kui juhatuse liikmed mingil põhjusel ei saanud oma ülesandeid täita, asusid nende asemele peakoosolekul valitud asemikud.

Ühingu eelarve kujunes liikmemaksudest, annetustest, maa- ja omavalitsuse toetustest, ühingu varadelt ja kapitalidelt teenitud tuludest, juhuslikest laekumistest ja pottsepatöödest. Ühingu juhatuse esimees või selleks valitud laekur tohtisid hoida oma käes sularaha 25 rubla ulatuses, sellest suuremaid summasi oli kohustus hoida riiklikus hoiukassas, muudes riiklikes krediidasutustes või osta nende eest valitsuse poolt garanteeritud väärtpabereid, mida peab samuti hoiustama riiklikes rahandusasutustes.

Ühingu rahalisi vahendeid tohtis kasutada tulekaitsevahendite ja abinõude hankimiseks, vastavate veovahendite ja hobuste ostmiseks ning ülalpidamiseks, liikmetele mundrielementide ja varustuse ostmiseks, ühingule vajalike hoonete ostmiseks ja korrashoiuks, kantseleikuludeks, silmapaistnud tuletõrjajate autasustamiseks ja ühingu teenistuses kannatada saanud tuletõrjajate toetamiseks, ühingu ametiisikutele palga maksmiseks, teenijate ja meistrite palkamiseks ning ehitus ja pottsepatööde teostamiseks ja tuletõrjealase ennetustöö tegemiseks küllades.

Tegevliikmed olid kohustatud häiresignaali korral ilmuma otsekohe tulekahjukohale või varem kokku lepitud kogunemiskohta, täitma vastuvaidlematult komando pealikute korraldusi, mitte lahkuma tulekahjult omavoliliselt ilma loata, ilmuma ettenähtud ajaks väljakuulutatud õppustele. Tuletõrjekomando tegevust, varustuse olemasolu ning korrasolekut juhtis ja kontrollis juhatuse esimees, kes oli ka tuletõrjekomando pealik, tema määras salgajuhid ja jagas tuletõrjajate vahel ülesanded ning ametid. Juhul kui ühingu tegevus haaras laiemaid piirkondi, võis neis moodustada ühingu osakondi ning komando pealik määras neile juhid.

Tulekahjul tegutsedes allus komando pealik maakonna kõrgematele politseijuhtidele, kuid kohalik urjadnik ei tohtinud komando pealiku tegevusse sekkuda ning pidi talle vajadusel oma volituste piirides abi osutama. Komando pealik ja teised juhtivatele kohtadele määratud isikud ei tohtinud sundida tuletõrjajaid tegevustele, mis seaksid nende elu ilmselgesse ohtu. Tulekahju või õppuste ajal pealikute korraldusi eiranud tuletõrjajad, pidi tulekahjult või õppuselt eemaldama ning neid võis peakoosoleku otsusel ühingust välja heita.

Ühingu tegevuse võis lõpetada peakoosoleku otsusega, järgides vastavaid varade, raha ja dokumentatsiooni üleandmise protseduure, aga ühingu võis sulgeda ka siseministri otsusega.¹²

Ühingu tegevus 1910.–1918. aastal

16. jaanuaril 1911 alustas ühingu ajutine juhatus esimese peakoosoleku ja juhatuse valimiste korraldamisega oma tegevust.¹³ Paraku ei ole Eestimaa kubermangu seltsiasjade nõukogu toimikutes säilinud ühingu esimeste tegevusaastate – välja arvates 1914. aasta – aruandeid, mistõttu pole ei ühingu tegevusest ega juhtidest kuigipalju teada.¹⁴ Ajalehe Postimees teatel olnud 1911. aastal mais ühingul juba 40 liiget, kuid seks ajaks polevat see veel suuremat elumärki avaldanud.¹⁵

1914. aastal oli Roela VTÜ-s 87 liiget, kellest 24 olid toetaja- ja 63 tegevliikmed. Tegevliikmed moodustasid tuletõrjekomando, millesse kuulusid kaheksa ronijat, neli joajuhtijat, 20 pumpajat, 11 veevedajat ja 20 korrapidajat. Ühingu patroon oli Ferdinand Wilhelm Georg Alexander von Wrangelli lesk Elise Elmiere Auguste Marie von Wrangell (sünd von Löwis of Menar), juhatuse esimeheks oli A. Paukas, laekuriks M. Juhkam. Kahjuks ei ole ühingu sekretäri ja tuletõrjekomando pealiku (sama isik) allkiri loetav. 1915. aasta peakoosolekul valiti ühingu juhatuse esimeheks Toomas Veinmann, aseesimeheks Johannes Pilli, laekuriks Aleksander Kärdi, sekretäriks Heinrich Sumnan, aseesimehe, laekuri ja sekretäri asemikudeks valiti Ado Nirgi, Aleksander Reemi, Karl Kronfeldt. A. Nirgi oli ühtlasi ka tuletõrjekomando pealik. 1914. aasta jooksul peeti ära kaks üldkoosolekut ja viis juhatuse koosolekut, toimus kolm õppust (mais, juulis ja augustis) ning kustutati kaks põlengut (septembris, novembris), millest esimese kustutamiseks kulus päeval viis tundi ja teise kustutamiseks öösel kuus tundi. Komando käsutuses oli üks Riias aktsiaseltsi Langensiepen & Co masinaehitusvabrikus valmistatud käsiprits nr 70 ning selle juurde kuus 15 arssina (10,7 m) pikkust ja kahe tollise (~5 cm) läbimõõduga voolikut, üks kolmik voolikute ühendamiseks, kuus kirvest, kaheksa köit ronijatele ning 19³/₄ tollise (0,52 m) läbimõõduga kell tulekahjust märku andmiseks. Muid kustutus- ega abivahendeid – näiteks redeleid – ühingul ei olnud. Lisaks kuulus sellele kümme kiivrit, kaks vormimütsi, kaks vormikuube, kaks pluusi ja 28 vööd. Pritsi väärtus oli 265 rubla, muul inventaril 60 rubla. Vormielementide hinnaks oli 165 rubla, seega oli ühingul inventari 490 rubla eest.¹⁶

[/Baltische_Monatsschrift_1912_73_02/](#)

¹² EAA 44, 1, 476: 13–19p.

¹³ EAA 44, 1, 20: 587.

¹⁴ EAA 44, 1, 17–19.

¹⁵ Postimees, 1911, nr 98.

¹⁶ EAA 44, 1, 20: 587–589p.

Foto x. Esimene Roela VTÜ käsipriit oli valmistatud Riias aktsiaseltsi Langensiepen & Co masinaehitusvabrikus (Baltische Monatsschrift, 1912, nr 2)

Omaaegsete tuletõrjajate Jaan Väinaste ja Jaan Jürna mälestuste kohaselt pidi käsipriit pumpama kaheksa tugevat meest.¹⁷

Tabel 1. Roela Vabatahtliku Tuletõrjeühingu tulud ja kulud 1914. aastal¹⁸

Tulu	Summa (rbl)
Jääk 1. jaanuaril 1914	16,37
Liikmemaks auliikmetelt	15,00
Liikmemaks toetajaliikmetelt	24,00
Liikmemaks tegevliikmetelt	31,50
Tulu laadalt	9,47
Annetused liikmetelt	8,00
7. aprillil toimunud peo tulu	66,07
Kokku	170,41
Kulu	Summa (rbl)
Veovahendite soetamine	40,06
Remont	1,60
Imperaatorliku Vene Tuletõrjeühingu liikmemaks	8,00
Signalisatsioonivahendid	1,00
Posti ja telegraafi kulu	2,63
Peoõhtu kulud	37,00
Muud kulud	8,00
Kokku	98,29
Jääk 1. jaanuaril 1915	72,12

6. märtsil 1915 kandis Rakvere maakonna politseiülem kubermanguvalitsusele ette, et Roela VTÜ juhatus valiti järgnevalt: esimees A. Paukas, esimehe asetäitja Mihkel Jaani poeg Juhkam, sekretär ja komando pealik Eduard Jõe, tema asetäitja Eduard Laas, laekur Mihkel Jüri poeg Juhkam, tema abi Toomas Ale ja esimehe asetäitja asemik Karl Kronfeldt. Kõik teised osutusid kontrollimisel oma ametisse kõlblikeks ning poliitiliselt usaldusväärseiks, välja arvatud M. Juhkam, kes oli olnud oma osaluse tõttu 1905. aasta revolutsioonisündmustes, mõnda aega vahi all Tallinna kubermangu vanglas.¹⁹

Seoses Roela VTÜ-ga rõhutati 1914. aastal ajalehes Tallinna Teataja, et Roelas polnud levinud paljudes tuletõrjeühingutes tavaline komme oma liikmetele pidudel – tasuks nende teenistuse eest – alkoholi pakkuda.²⁰

¹⁷ Malle Pärlin, Silva Junolainen, 1984. Roela Tuletõrje Seltsi ajaloost 1909–1940, 5. https://www.roela.edu.ee/sites/roela.edu.ee/files/roela_tuletõrje_seltsi_ajaloost_1909-1940_1984.pdf (30.09.2023).

¹⁸ EAA 44, 1, 20: 590–590p.

¹⁹ EAA 44, 1, 476: 26–26p.

²⁰ Tallinna Teataja, 1914, nr 16.

1918. aastal valiti Roela VTÜ juhatuse esimeheks August Paas, komando pealikuks Mihkel Soone, kirjatoimetajaks August Kulpas ja laekuriks Juhan Jürna.²¹

²¹ Malle Pärlin, Silva Junolainen, 1984. Roela Tuletõrje Seltsi ajaloost 1909–1940, 5. https://www.roela.edu.ee/sites/roela.edu.ee/files/roela_tuletorje_seltsi_ajaloost_1909-1940_1984.pdf (30.09.2023).

2. Roela Vabatahtlik Tuletõrjeühing Eesti Vabariigis (1918–1940)

Eesti Vabariigi ajal jätkas Roela VTÜ oma tegevust ning registreeriti vastavalt riigis kehtivale seadusandlusele 28. juunil 1925. Ühingu tegevusest 1920. aastate esimesel poolel kuigi palju teada pole, kõige paremini on jälgitav rahvamaja ehitus 1922. aastal. Rohkem on teada ühingu tegevusest 1930. aastatel, eriti pärast seda, kui ühing 1934. aastal astus EVTL-i liikmeks.

1. Tuletõrjeühid ja ühingu liikmed 1920.–1930. aastatel

1920. aastal valiti Roela VTÜ juhatuse esimeheks Aleksander Reemi, teised juhatuse liikmed olid endised: komando pealik Mihkel Soone, kirjatoimetaja August Kulpas ja laekur Juhan Jürna. A. Reemi jäi VTÜ esimeheks kuni 1923. aastani ning komando pealikuks oli M. Soone. 1923. aastal vahetasid mehed ameteid, M. Soone valiti VTÜ esimeheks ning ühingu komando pealikuks sai A. Reemi, kirjatoimetajaks oli Jaagup (Jakob) Ment ning laekuriks endiselt Juhan Jürna.²²

Ühingu asutajaliige J. Jürna oligi laekuriks järjepidevalt kuni 1937. aastani. Ta sündis 4. detsembril 1876 Roela mõisas Saara külas Jürna talus mõisarentnik Mihkel Jürna peres ning abiellus 1900. aastal Leena Kaasikuga. 1910. aastal valiti ta Roela vallavolikogu liikmeks ning vallavanema abiks, 1913. aastal ka vallavanemaks. 1915. aastal mobiliseeriti ta Vene sõjaväkke ning võitles I maailmasõja rinnetel. Sõjaväest vabanes ta 1917. aasta oktoobris ja pöördus tagasi koju. 1910. aastast alates – va maailmasõjas viibimise aeg – oli ta vallavolikogu liige ning aastail 1920–1926 taas vallavanem. 1927. aastal valiti ta vallakohtu esimeheks. Lisaks tuletõrjeühingule oli ta ka pikaajaline Roela Ühistegeliku Kindlustuskassa juhatuse esimees.²³

Ühingu juhatuse kirjavahetusest kohaliku konstaabli ja EVTL-iga selgus, et aastail 1924–1927 oli VTÜ juhatuse esimeheks Johannes Kask, aastail 1927–1928 oli ühingu juhatuse esimeheks Eduard Saare, samal ajal olid juhatuse sekretäriks Jüri Hansar ja tema asetäitjaks J. Kask, laekuriks J. Jürna ja varahoidjaks A. Reemi. J. Hansar jäi kirjatoimetajaks kuni 1930. aastani ning sealt edasi oli kirjatoimetajaks kuni 1936. aastani taas J. Kask. 1928. aastal sai VTÜ juhatuse esimeheks Jaan Veinmann (eestist Väinaste), kes oli selles ametis kuni 1935. aastani.²⁴ Seejärel oli ühingu esimeheks Heinrich Kongi ning 1938. aastast kuni 1940. aastani pagar Julius Mägedi. Tuletõrjekomando pealikutest pole teada muud, kui et aastail 1933–1936 oli selles ametis Heinrich Soone. Komando pealiku asetäitjaks oli aastail 1933–1935 Altserva

²² Malle Pärlin, Silva Junolainen, 1984. Roela Tuletõrje Seltsi ajaloost 1909–1940, 5. https://www.roela.edu.ee/sites/roela.edu.ee/files/roela_tuletõrje_seltsi_ajaloost_1909-1940_1984.pdf (30.09.2023).

²³ Põllumees Juhan Jürna 60-a. – Wirumaa Teataja, 1936, nr 143.

²⁴ ERA 26, 3, 759: 54p; ERA 26, 3, 760: 184; ERA 2818, 1, 274: 40p; ERA 2818, 1, 1764: 3, 36, 148; ERA 2818, 1, 1972: 3, 5, 8–9.

rühma pealik Voldemar Moor, 1935–1936 Endel Vahesalu. Ühingu laekuriks oli aastail 1937–1940 Julius Truupõld, kirjatoimetajaks pärast 1936. aastat V. Moor ning varahoidjaks aastail 1933–1935 Jaan Kristmann ning 1935–1940 Eduard Pilli.²⁵ Ühingu revisjonikomisjoni liikmetest on teada vaid selle kaks viimast nõukogude okupatsiooni eelset koosseisu. Aastail 1939–1940 kuulusid sinna Mihkel Soone, Johannes Annuka ja Karl Vaher ning 1940. aastal valiti revisjonikomisjoni liikmeteks J. Kask, M. Soone ja Aino Kärdi.²⁶

/ERA 2818, 1, 1973_EVTL/

19. aprillil 1934 esitas Roela VTÜ avalduse sooviga astuda Eesti Üleriiklise Tuletõrje Liidu liikmeks ning võeti sinna vastu 29. mail 1934 (ERA 2818, 1, 1973: 3)

Vastavalt 1936. aasta tuletõrjeseadusele muudeti VTÜ-de tuletõrjekomandod ümber kompaniideks ning allutati üleriigiliselt korraldatud juhtimisele. Samas jäid VTÜ-d alles ning neile kuulus endiselt ka kompaniide kasutuses olev vara. Roela tuletõrjekompaniist, selle kohast riiklikus struktuuris ja ülesehitusest tuleb juttu eespool.

Ühingu 1939. aasta aruandest selgus, et ühingu laekuril, kirjatoimetajal ja varahoidjal olid asetäitjad, vastavalt Voldemar Ale, Karl Ülejõe ja Juhan Säkk. Esimene neist oli vallavanemana ka valla esindaja ühingu juhatuses. Teisest sai kollaborant-vallavanem pärast nõukogude okupatsiooni algust.²⁷

/MM F 1362/27_Hans_von Wrangell/

Roela VTÜ auliige Hans Hermann Oskar von Wrangell ühes oma taksikoer Maxiga (MMF 1362/27)

Ühingu 1933. aasta aruande järgi oli selles aasta alguses vaid 21 tegevliiget, kuid aasta jooksul lisandus neile veel 9 meest. 1935. aastal lisandus neile veel kaks meest ning aasta lõpul oli ühingus 32 tegevliiget, 1936. aasta lõpus aga juba 57 tegevliiget.²⁸ Seejärel kasvas tuletõrjujate arv järsult: 1937. aastal oli ühingus 179 tegevliiget ning nii 1938 kui ka 1939. aastal 234 liiget. Neist oli mehi 205 ja naisi 29, ühingusse kuulus 37 noortuletõrjujat, 26 poissi ja 11 tüdrukut ning 193 tegevliiget, kelle hulgas oli 175 mees- ja 18 naistuletõrjujat. Kaks toetaja- ja kaks auliiget olid kõik mehed. Üks auliikmetest oli juba hiljemalt 1933. aastast Hans von Wrangell, teise isikut aruannetes ei avaldatud.²⁹ Ilmselt kasvaski tuletõrjujate arv 1938. aastaks nii

²⁵ ERA 2818, 1, 274: 40p, 41p, 43p; ERA 2818, 1, 829: 81p.

²⁶ ERA 2818, 1, 829: 81p; ERA R-708, 1, 19: pagineerimata.

²⁷ ERA 2818, 1, 829: 81p.

²⁸ ERA 2818, 1, 274: 40p, 41p, 43p; ERA 2818, 1, 339: 4p.

²⁹ ERA 2818, 1, 274: 40p, 41p, 43p; ERA 2818, 1, 829: 81p; Roela tuletõrje aastapeakoosolek. – Wirumaa Teataja, 1939, nr 37; Eesti tuletõrje leksikon. Tallinn 1940, lk XL, XVI.

suureks Tudu VTÜ-ga ühinemise ning noor- ja naistuletõrjajate lisandumise tõttu. Ka 1940. aastal oli Roela VTÜ-s 193 täiskasvanud tegevliiget.³⁰

Tabel 2. Roela kompanii ametikohtade jagunemine 1939. aastal³¹

Kompaniipealik	1
Kompaniipealiku asetäitja	1
Rühmapealik	3
Rühmapealiku asetäitja	3
Salgapealik	11
Salgapealiku asetäitja	9
Tuletõrjajaid	165
Noorliikmeid	37
Kokku	230

1940. aastal ilmunud Eesti Tuletõrje leksikon sisaldas vaid nelja Roela tuletõrjetegelase lähemaid andmeid neist kaks kuulusid Roela VTÜ Altserva osakonda ja leiavad käsitlemist hiljem. Roela tuletõrjajatest võeti leksikoni J. Truupõld, kes astus tuletõrjeühingusse 1918. aastal 25-aastaselt ja oli ühingu revisjonikomisjoni ja juhatuse liige, aastail 1937–1940 ühingu laekur ning Eduard Lauri, kes astus tuletõrjeühingusse 1927. aastal 16-aastaselt ja oli revisjonikomisjoni liige, juhatuse liige ning Roela kompanii 1. rühma pealik.³²

2. Roela VTÜ Altserva (Tammiku-Liiva) osakond

Roela VTÜ koosseisus tegutsenud Altserva (Tammiku-Liiva) osakonna tegevusest polegi õieti midagi teada, nagu pole päris kindel seegi, millal osakond loodi, ilmselt siiski juba 1911. aastal, mil asutati Roela VTÜ. Kas Altserva tuletõrjajate andmed kajastusid Roela VTÜ 1933–1935. aasta aruannetes pole samuti selge, kuid tundub, et pigem mitte, sest kuidas muidu seletada tuletõrjajate plahvatuslikku juurdekasvu, mida näeme 1938–1939. aastal.

Mõningaid andmeid ühingu Altserva osakonna ja selle komando juhtide kohta sisaldab Altserva Maanaiste Seltsi ja Altserva Ühendatud Seltside protokolliraamatud. 8. oktoobril 1933 osalesid Altserva seltside ühisel nõupidamisel tuletõrjeühingu osakonna juhatuse liikmed Hugo Allika, Johannes Jürna, Ferdinand Linno ja hiljem ka Voldemar Moor ja Rudolf Vahi.³³ Altserva Ühendatud Seltside protokolliraamatust selgus, et H. Allika oli 1934. aastal tituleeritud osakonna juhatuse esimeheks. 1935. aastal lisandus osakonna juhatuse liikmete

³⁰ ERA 2818, 1, 1124: 3p.

³¹ ERA 2818, 1, 829: 81p.

³² Eesti Tuletõrje leksikon. Tallinn 1940, lk 550, 632.

³³ Roela-Altserva Maanaiste Seltsi Protokolliraamat 1930–1938: pagineerimata, MTÜ Roela Kodukant valduses.

nimekirja August Kaasik, 1936. aastal Rudolf Linamaa ja Nikolai Allika, 1937. aastal Jaan Soone, 1938. aastal Johannes Tooming ja Osvald Jürna.³⁴

1936. aasta tuletõrjeseaduse alusel muudeti senine Roela VTÜ osakond Altserva tuletõrje koguks ning Altserva komandost moodustati Roela tuletõrjekompanii Altserva rühm. Altserva tuletõrjekogu jõudis üheainsa nabi teatega ka maakonnaajalehe Wirumaa Teataja veergudele:

Altserva tuletõrje kogu aastapeakoosolek peeti 6. veebruaril. Aruanne ja eelarve võeti vastu ühel häälel, kogu varahoidjaks waliti O. Jürna, juhatusse J. Tooming. Otsustati ehituse tarbeks raha määrata kr. 200 ja tulekustutusabinõude soetamiseks kr. 40.³⁵

Eesti Tuletõrje leksikon sisaldas Altserva tuletõrjajatest andmeid vaid F. Linno ja V. Moori kohta. Selle kohaselt astus esimene VTÜ-sse 19-aastaselt 1925. aastal ja oli olnud osakonna kirjatoimetaja, Altserva kogu vanem ning Roela kompanii Altserva rühma pealiku asetäitja.³⁶ Teine astus VTÜ-sse 1927. aastal 24-aastaselt ja oli olnud Altserva osakonna peamees, VTÜ juhatuse liige, Altserva kogu kirjatoimetaja ning Roela kompanii Altserva rühma pealik.³⁷

3. Ümberkorraldused tuletõrjes 1937. aastal

Vastavalt 1936. aasta tuletõrjeseadusele moodustati alates 1. jaanuarist 1937 Eesti Tuletõrje Korpus, kuhu ühendati kõik vabatahtlikud, riiklikud, omavalitsuste ja eraettevõtete tuletõrjeüksused. Korpust juhtis pealik, kelleks alates 1. veebruarist 1937 oli major Rudolf Vaharo. Tema asetäitjateks olid Eesti Vabatahtlike Tuletõrje Liidu esimees ja politseivalitsuse tuletõrjeinspektor. Korpus jagunes brigadideks, divisjonideks, kompaniideks, rühmadeks ja salkadeks. Kuna tuletõrje ehitati üles sõjaväelist struktuuri matkides, nimetati komandod alates 1937. aastast kompaniideks ja jaoskonnad salkadeks. VTÜ Roela kompanii kuulus Virumaa brigaadi Kunda divisjoni, mille pealikuks nimetati politseivalitsuse direktori käskkirjaga 31. märtsist 1937 Martin Rudolf Pall ning divisjonipealiku asetäitjaks Jakob Kärtmann.³⁸ Juuni alguses 1939 lahkus M. R. Pall ajapuudusel oma ametist ning tema asemele nimetati politseivalitsuse direktori käskkirjaga divisjonipealikuks Aksel Mark. M. R. Pall jäi teenistusse edasi tema asetäitjana. Oma sõnul oli A. Mark ametis kuni veebruarini 1944, mil ta põgenes Eestist Soome.³⁹ Ilmselt vedas mälu teda siinkohal alt, sest juba novembris 1943 määras

³⁴ Roela-Altserva Ühendatud Seltside juhatuse protokolliraamat 1934–1940: pagineerimata, MTÜ Roela Kodukant valduses.

³⁵ Wirumaa Teataja, 1938, nr 17.

³⁶ Eesti Tuletõrje..., lk 242.

³⁷ Eesti Tuletõrje..., lk 290.

³⁸ ERA 1, 4, 617: 1; Raidma M. Ülevaade tuletõrje arenemise loost Eestis ehk mis ühe asjaga 470 aasta jooksul juhtuda võib. – Häire 112, 2010, nr 2, lk 44.

³⁹ A. Mark elas Rootsis ning oli aastail 1962–1992 Eesti Vabariigi eksiilvalitsuse siseminister. Mark, A. Kui õitsengule järgnes häving. – Teataja, 1997, nr 11; Tuletõrje pealikute vahetus. – Wirumaa Teataja, 1939, nr 66.

Politseivalitsuse Peadirektor oma käskkirjaga Kunda tuletõrje divisjoni pealikuks Elmar Antoni.⁴⁰

Esialgu jagunes VTÜ Roela kompanii kaheks, Roela ja Altserva rühmaks, kuni 1938. aastal liideti Tudu VTÜ kompanii tuletõrjeseaduse alusel Roela kompaniiga ning moodustati Roela VTÜ Tudu rühm. 10. juunil 1937 nimetas Tuletõrjekorpuse pealik R. Vaharo Roela kompanii pealikuks Jaan Väinaste ning kompanii pealiku abiks Heinrich Soone. 9. juulil 1938 astus J. Väinaste omal soovil kompaniiülema kohalt tagasi ning tema kohusetäitjaks nimetas Korpuse pealik H. Soone. 1. oktoobril nimetas ta uueks kompaniipealikuks Heino Juhkami.⁴¹ 14. juunil 1940. aastal nimetas Viruma Tuletõrjebrigaadi pealik Viktor Sade ametisse Roela kompanii pealikud. Roela rühma pealikuks sai Hugo Pihlak, tema abiks Oskar Lauri, mootorpritsisalgaga pealikuks Frits Truupõld, tema abiks Johannes Ehasalu, 1. käsipritsisalgaga pealikuks Heinrich Purikas, tema abiks Jaan Jürna, 2. käsipritsisalgaga pealikuks Hugo Rünkla, tema abiks Heino Randmäe, veeveosalga pealikuks Artur Vagur. Altserva rühma pealikuks sai Voldemar Moor, tema abiks Ferdinand Linno, 1. käsipritsisalgaga pealikuks August Tooming, tema abiks Rudolf Vahi, 2. käsipritsisalgaga pealikuks Voldemar Ale, tema abiks Nikolai Allika ning 3. käsipritsisalgaga pealikuks Henn Tammjärv ja tema abiks Nikolai Maurus.⁴²

Lähemad andmed Roela rühma mootorpritsisalgaga kohta pärinevad 1. detsembrist 1939. aastast. Siis oli salgapealikuks veel Mihkel Soone, kes oli ühtlasi ka ühingu varahoidja. Salgas oli lisaks veel seitse meestuletõrjujat: Julius Mägedi, Julius Truupõld, August Neublau, Jaan Tammik, Johannes Vagur, Lembit Mägedi ja August Ehasalu ning kaks naistuletõrjujat: Ilse Lauri ja Aino Kärsti. Neist kohalik autoomanik ja kaupmees A. Neublau oli pritsi motorist. Pritsi juurde kuulus 120 meetrit voolikuid ning see asus Roela külas, ilmselt vallamaja juures tuletõrje pritsikuuris.⁴³

4. Ühingu varadest

1933. aastal kuulus Roela VTÜ-le 1922. aastal ehitatud seltsimaja ja kaks pritsikuuri. Seltsimaja, mis asus alevikus nüüdisaegse parkimisplatsi kohal (praeguse Tartu mnt ja Sinilille nurgas) alune maa kuulus riigile, kuid 1933. aastal otsustas ühingu peakoosolek maa pikaajalise tasumise võimalusel selle riigilt välja osta. 27. aprillil 1934. aastal müüski riik Roela VTÜ-le

⁴⁰ Ilmselt on A. Marki eespool esitatud väide, mille kohaselt ta jäi Kunda divisjoni pealikuks kuni põgenemiseni Soome 1944. aasta veebruaris, tingitud inimlikust eksitusest. Uusi pealikuid Virumaa tuletõrjele. – Virumaa Teataja, 1943, nr 128.

⁴¹ Tuletõrje Korpuse pealiku käskkiri Nr. 5. – Eesti Tuletõrje, 1937, nr 6, lk 231–232; Tuletõrje Korpuse pealiku käskkiri Nr. 15. – Eesti Tuletõrje, 1938, nr 6, lk 300; Tuletõrje Korpuse pealiku käskkiri Nr. 22. – Eesti Tuletõrje, 1938, nr 10, lk 368; Tuletõrje Korpuse pealiku käskkiri Nr. 28. – Eesti Tuletõrje, 1939, nr 10, lk 342.

⁴² ERA 2001, 1, 66: pagineerimata.

⁴³ ERA 2001, 1, 134: pagineerimata.

60 krooni eest seltsimaja aluse maa ehk 3,42 ha suuruse Põhjala maakoha päriseks. Krundil kasvavate puude – 180 mändi, 157 kuuske ja üks haab – eest lisandus maa hinnale 642,80 krooni. Viimaste eest tasus ühing kohe 42,80 krooni ning võttis ülejäänud summa – 660 krooni – tasumiseks pikaajalist laenu Maapangast. Esialgu vormistati laen 35 aastaks, kuid pikendati hiljem 55-aastase tähtaja peale, makstes selle pealt intresse 4,25%.⁴⁴

Roela tuletõrje pritsikuur asus vallamaja vastas metsa ääres tõllaringi kõrval. Selle täpne ehitamisaeg pole teada, kuid tuletõrjekomando 1915. aasta märtsis esitatud aruandes seda veel ei mainitud. Arvatavasti valmis kuur millalgi pärast aruande esitamist. Tegemist oli ilma tornita üheruumilise laudadega vooderdatud puitsõrestikhoonega. Kuur oli kasutusel kuni 1950. aastate teise pooleni, mil rajati uus kivist ja torniga pritsikuur mõisa juurde. Oma funktsiooni kaotanud ning lagunenu pritsikuur endise vallamaja juures lammutati 1996. aastal.⁴⁵ Teine pritsikuur asus ilmselt Roela Altserval, kuid selle asukoht pole teada. Tulekahjusted teadaandmiseks oli endiselt kasutusel kell ning juurde oli muretsetud kaks signaalpasunat. Kahjuks pole teada, milliste signaalidega anti teada tulekahju asukohast.⁴⁶

Tabel 3. Roela VTÜ varade seis aastail 1933–1939, paraku ei kajastunud ühingu 1933–1936 aasta aruannetes ühingu vallasvara, mistõttu on vastavates lahtrites kajastatud ainult vastava aasta lõpu sularahajääk⁴⁷

	Raudvara	Vallasvara	Kinnisvara	Kokku	Võlad	Tulud	Kulud	Ülejääk
1933	1254,60	182,60	10650,00	12087,20	1480,00	618,93	436,33	182,60
1934	1314,60	331,00	10650,00	12295,60	1430,00	779,48	448,48	331,00
1935	1742,60	86,97	10650,00	12479,57	1980,00	963,40	876,43	86,97
1936	1742,6	363,55	10 650,00	12 756,15	1800,00	875,98	512,43	363,55
1937	2734,08	2600,00	14 150,00	19 484,08	1607,20			
1938	4955,90	3359,35	14 150,00	22 465,25	1859,04	1322,89	928,20	394,69
1939	5037,90	3407,55	14 150,00	22 595,45	1059,04	1786,20	1040,56	745,64

1933. aastal oli ühingul kolm Langensiepen & Co masinaehitusvabrikus valmistatud käsipritsi, üks neist vana nr 70, teised kaks, mõlemad nr 350 olid hangitud enne 1933. aastat. Tegemist võis olla Rakvere VTÜ-lt 1929. aastal ostetud kahe kasutatud käsipritsiga. Ühingu 1933. aasta aruandes oli märgitud, et üks ühingu pritsidest – ilmselt 1914. aastal ostetu – on liiga vana ning selle asemele peab soetama uue. 1935. aastal ostetigi Ernst Möllmanni masinaehitusvabrikust uus käsiprits ning selle juurde vajalikud voolikud.⁴⁸ Käsipritside vedamiseks tulekahjukohta

⁴⁴ EAA 4187, 1, 17241: 7–9; ERA 2818, 1, 274: 43p; ERA 3653, 11, 7650: pagineerimata.

⁴⁵ Sirlil Kormik, 2010. Pärandkultuuri objektid Roela piirkonnas, 25. https://www.roela.edu.ee/sites/roela.edu.ee/files/parandkultuuri-objektid-roela-piirkonnas_2010.pdf (30.09.2023).

⁴⁶ ERA 2818, 1, 274: 43, 44.

⁴⁷ ERA 2818, 1, 274: 42p, 44p, 45p; ERA 2818, 1, 339: 5p–7; ERA 2818, 1, 829: 86.

⁴⁸ ERA 2818, 1, 274: 42–42p, 43p–44; Malle Pärlin, Silva Junolainen, 1984. Roela Tuletõrje Seltsi ajaloo 1909–1940, 7. [https://www.roela.edu.ee/sites/roela.edu.ee/files/roela_tuletorje_seltsi_ajaloost_1909–1940_1984.pdf](https://www.roela.edu.ee/sites/roela.edu.ee/files/roela_tuletorje_seltsi_ajaloost_1909-1940_1984.pdf) (30.09.2023).

oli kasutusel kaks suvist ja kaks talvist veovahendit. 1933. aastal oli ühingul tulekahjukohale vee vedamiseks kasutada kolm 180 liitrise mahutavusega veevaati, 1934. aastal oli selliseid vaate juba kuus, mille kogumahtuvus oli 1080 liitrit. Aastail 1933–1934 oli ühingul kasutada 60 m kummeerimata 60 mm läbimõõduga ja 40 m 50 mm läbimõõduga survevoolikuid ning üheksa vindiga ühendajat, lisaks kolm kirvest, neli labidat, kolm pootshaaki, kaks ämbrit ja kaks tavalist redelit. 1934. aastal hangiti juurde kaks tõrvikut. Varustuse vedamiseks kuulus ühingule kaks vankrit. 1935. aastal osteti uue pritsi tarbeks juurde 45 m 38 mm läbimõõduga survevoolikuid. Meeskonna varustusest kuulus ühingule 10 kiivrit, 20 mütsi, 22 kuube ja 26 vööd.⁴⁹

Mootorpritsi ostmise otsustas ühingu peakoosolek 1936. aastal. Firma Meierhagen kasutatud mootorprits osteti arvatavasti 1937. aastal 1600 krooni eest H. H. O. von Wrangellilt ning 1938. aastal Saara turbaraba põlengu ajal oli see juba kasutuses. Prits osteti osaliselt võlgu ning 1940. aastal oli ostusummast tasuda veel 700 krooni. Kas võlg ka tasutud sai pole teada, sest võla tasumise tähtaeg oli 30. detsembril 1940, kuid selleks ajaks oli võlausaldaja juba Eestist lahkunud ning riik langenud Nõukogude okupatsiooni alla.⁵⁰

1939. aasta aruande järgi oli Roela VTÜ omanduses üks veoauto „Ford“, kaks pritsikaarikut, kaks veevaat-kaarikut, kuus kantavat käsipritsi, üks kantav mootorprits, üks hüdropult, 150 m 38 mm ühendajatega ja 120 m 52 mm ühendajatega survevoolikuid ning 23 m imevoolikuid, kuus joatoru, neli najatusredelit, kolm sanitaarpauna, neli häirekella, seitse signaalpasunat, viis gaasilampi, labidad, pootshaagid ja ämbriid. Meeskonna käsutuses oli kümme kaitsekiivrit, kümme haakimisvööd, 21 vormimütsi ning üheksa puhkpilli.⁵¹ Mootorprits autoga ja kaks käsipritsi olid kompanii Roela rühma käsutuses, kolm käsipritsi Altserva rühma käsutuses ning üks Tudu rühma käsutuses. Üks Roela rühma pritsidest nagu eespool selgus asus Saara külas ning vähemalt 1940. aastal paiknes üks Altserva rühma pritsidest Palasil.⁵² Kuidas jagunesid ülejäänud tulekustutusvahendid pole selge, kuid arvatavasti olid ühingu veevaadid ja nende vedamiseks mõeldud kaarikud Roela rühma veeveosalga käsutuses.

Aeg-ajalt kasutati kaugematele tulekahjudele jõudmiseks ka kaasaegseid liiklusvahendeid. Nii tulid Roela tuletõrjujad näiteks 2. augustil 1939 Tõnsujõe ääres süttinud J. Vanari heinamaametsa kustutustöödele isiklikel jalgratastel.⁵³

⁴⁹ ERA 2818, 1, 274: 42, 44, 45.

⁵⁰ ERA 2818, 1, 274: 42p; ERA 2818, 1, 829: 84p.

⁵¹ ERA 2818, 1, 829: 83–84.

⁵² Wello. Metsaküla-Anguse elutuiked. – Wirumaa Teataja, 1940, nr 27.

⁵³ Roelas põles mets. – Wirumaa Teataja, 1939, nr 89.

Ühingu rahalised vahendid moodustusid peamiselt selle poolt läbi viidavatest pidudest ning teistelt seltsidelt ja ühingutelt laekuvast seltsimaja kasutamise üürist, vähesel määral valla toetusest ning väikseimad sissetulekud pärinesid liikmemaksudest. Kuluridadel olid sõltuvalt aastast suurimad väljaminekud, mis kulusid seltsimaja remondile ja uue tehnika muretsemisele, ootamatult osutusid kaunis suureks ka mittemidagiütlevale kulureale – muud kulud – kantud summad.

Tabel 4. Roela VTÜ tulu 1933–1936 ja 1939⁵⁴

Tulu	1933	1934	1935	1936	1939
Raha kassas aasta algul	161,52	182,60	331,00	86,97	
Liikmemaksud	7,50	7,50	8,00	16,50	15,75
Valla toetus	60,00	11,70	67,52		155,00
Kindlustusseltsi toetus			30,00		
Mitmesugustelt asutistelt					180,00
Korjandus				56,15	104,61
Pidudest ja loteriidest	359,41	555,68	422,88	704,36	765,67
Seltsimaja üür					442,56
Einelaud					10,00
Altserva rühmalt					76,56
Muud tulud	30,50	22,00	104,00	12,00	36,05
Kokku	618,93	779,48	963,40	875,98	1786,20

Tabel 5. Roela VTÜ kulu 1933–1936 ja 1939⁵⁵

Kulu	1933	1934	1935	1936	1939
Tehnilised kulud	20,00	12,00	17,25	31,54	89,67
Uute vahendite soetus	15,00	19,00	472,48		
Laenu tagasimakse	50,00	50,00	38,50	12,85	
Kantselei kulu	4,00	1,25	2,70		50,24
Seltsimaja remont ja muud kulud	347,33				201,37
Einelaua kulud					208,55
Teiste alaliste ettevõtete kulu					31,67
Pidude ja näitemüügi puudujääk					274,04
Korjanduste kulu					18,16
EÜTL liikmemaks		1,60	1,57	5,27	
Plangu ehitus			85,94		
Tegevliikmete väljaõpe					10,70
Sõidu- ja päevarahad					67,10
Tulekindlustus					58,94
Makstud intresse					9,25

⁵⁴ ERA 2818, 1, 274: 42p, 44p, 45p; ERA 2818, 1, 339: 5p; ERA 2818, 1, 829: 85.

⁵⁵ ERA 2818, 1, 274: 42p, 44p, 45p; ERA 2818, 1, 339: 6; ERA 2818, 1, 829: 85p.

Muud kulud		364,63	257,99	462,77	20,87
Ülejääk	182,60	331,00	86,97	363,55	745,64
	618,93	779,48	963,40	875,98	1786,20

5. VTÜ valmisolek: kahjutuled ja revideerimiste tulemused

Roela omapäraks oli mitme tuleohtliku tööstuse olemasolu piirkonnas. Endises mõisasüdames tegutsesid Roela saeveski (lauavabrik) oma lõigatud ja lõikamata saematerjali virnadega, selle juurde kuuluv tiseritöökoda, viinavabrik ning tõrva- ja tärpentiinivabrik. Viinavabrik suudeti küll kahjutuledest eemal hoida, kuid ülejäänutes olid kahjutuled üsna sagedased. Nii põles 22. aprilli 1929 öösel maha Roela lauavabriku tiseritöökoda ühes sisseseadega, kus tuli sai alguse hooletusest liimi keetmisel ja valmistoodangu ladu. Tuletõrjujatel õnnestus süttimisest päästa lauavabrik ja muud lähedased ehitised.⁵⁶ Taas puhkes tulekahju H. H. O. von Wrangelli lauavabrikus ja tiseritöökojas 30. juunil 1932. Paiguti kahekordne ehitus põles maani maha ühes kõigi lauavabriku masinate, muu sisseseade ja osa valmislõigatud laudadega. Tulekahju, mis puhkes tööstuse katlaruumis üritati esialgu kustutada ettevõtte oma väikese käsipritsiga, kuid see ei õnnestunud. Seejärel alarmeeriti kohalik tuletõrje, mis tuli kohale oma kolme käsipritsiga, appi tuli ka Roela mõisa väike mootorprits, mis polnud aga paraku töökorras. Kohale kutsuti ka Kulina veski ja Rakvere VTÜ mootorpritsid, mille abil õnnestus tulekahi lokaliseerida ning vältida selle levikut lauavabrikust tulemüüriga eraldatud kartuliühingu viinavabrikule.⁵⁷ 22. märtsi 1933 öösel poole ühe paiku lõhkes Roela tõrva- ja tärpentiinivabrikus aurutoru. Tärpentiiniaur süttis ning tuli kandus läheduses asunud bensiinõusse. Vabrik, mis oli kerge laudehitis, võttis tuld ning põles ühes sisseseadega maani maha, vaatamata sellele, et tuld hakati kustutama mõisa väikese mootorpritsiga ning kutsuti appi Rakvere VTÜ mootorprits. Siiski hoiti ära tule levimine läheduses asuvatele elumajadele ja H. H. O. von Wrangelli küttepude laole. Aleksander Minini käes rendil olevas „*tõrva- ja tärpentiinivabrikus on tulekahjud väga sagedased olnud. Vabrik on mitmeid kordi maha põlenud, viimast korda põles vabrik möödunud aastal*“.⁵⁸

Nagu eelnevast nähtub, ei saanud Roela tuletõrjujad kahjutuledele kõige paremini hakkama, tunda andis halb väljaõpe ja riistvara kehv tehniline seisund. Viru-Järva prefektuuri Rakvere jaoskonna Politseikomissari aruande kohaselt oli Roela VTÜ tegevus 1929. aastal tulekahju korral rahuldav, ühingu meeskond ilmus välja võrdlemisi kiirelt ning arvukalt, „*meeskonna*

⁵⁶ Tuli Roela lauavabrikus. – Postimees, 1929, nr 109.

⁵⁷ Tuli hävitas W.-Roela lauavabriku. – Wirumaa Teataja, 1932, nr 73; Kas taheti ehtida end wõõraste sulgedega? – Wirumaa Teataja, 1932, nr 75; Ikka veel Roela tulekahjust. – Wirumaa Teataja, 1932, nr 77.

⁵⁸ Tuli hävitas W.-Roela tõrva- ja tärpentiinivabriku. – Wirumaa Teataja, 1933, nr 32.

juhtimine on otstarbekohaselt jaotatud, selle tõttu ei anna palju tunda vähene harjutus“. Ühingu tulekustutamise abinõud ja riistad olid korras.⁵⁹

Seevastu juhtis Roela piirkonna konstaabel Voldemar Eenmaa 1934. aastal tähelepanu asjaolule, et Roela VTÜ meeskonna väljaõppe on nõrk ning kustutusabinõud puudulikud. Tema arvates oli olemasolevate tulekustutusvahendite asetus ja paigutusviis otstarbekohane, kuid ühing vajab hädasti riiklikku toetust nende juurde soetamiseks. Ühtlasi tegi ta korralduse tuletõrjajate täiendavaks väljaõppeks.⁶⁰

VTÜ-de tegevust kontrollisid lisaks kohalikele konstaablitele ka EVTL instruktorid, kuna aga Roela VTÜ astus EVTL-i liikmeks alles 1934. aastal, ei kontrollinud ühingat enne seda Liidu poolt keegi. Konstaablitel oli küll õigus juhtida tähelepanu kontrollimisel avastatud puudujääkidele ja nõuda nende kõrvaldamist, kuid neil polnud õigust anda tuletõrjejuhtidele otseseid korraldusi, kuna „*tuletõrje omas tegevuses – olgu see harjutustel või tulekahjudel – ei allu politseile, vaid ainult oma juhile*“, kuna järelevalve teostamise ajal ei tegutsenud konstaabel politseiniku, vaid siseministri volinikuna.

Vaatamata sellele, et ka VTÜ enesehinnang oli üldjuhul adekvaatne – ühingu 1935. aasta aruandes leiti, et „*meeskonna väljaõpe on nõrk [...] olemasolevad voolikud katkenud ja vanad [...] üks prits vajab kapitaalremonti*“ – ei tehtud sellest ega konstaabli korraldusest piisavaid järeldusi, mistõttu tabas ühingu tuletõrjajaid Saara külas 23. aprillil 1936 puhkenud suurtulekahju kustutamisel tõeline fiasko. Nimelt põlesid sel pärastlõunal Saara külas maha kolme talu elu- ja kõrvalhooned: tulekahju sai alguse Mihkel Juhkami talust ning levis tugeva tuule tõttu edasi H. H. O. von Wrangelli ja August Jürna taludele. Esimesena jõudsid tulekahjule Saara küla tuletõrjajad oma käsipritsiga, kuid läheduses asuva pritsi kohale toomine oli võtnud lubamatult kaua aega ning „*nagu pritsi käimapanemisel selgus, polnud see üldse töötamisvõimeline, nii et sellest polnud mingit kasu*“. Kuna küla ainukese telefoni liin oli katki, ei õnnestunud enne rikke leidmist ja parandamist kohale kutsuda ka teisi ümbruskonna tuletõrjajaid. Lõpuks telliti kohale tuletõrjajad Muugast, Rasiverest, Roelast, Rakverest, Simunast ja Väike-Maarjast. Tänu Muuga, Rasivere ja Roela tuletõrjajate ning külaelanike tegevusele suudeti lõpuks tule levikule piir panna, kuna kaugemalt kohale kiirustanud tuletõrjajad jõudsid kohale ajaks, mil tuli oli süttinud hooned hävitada jõudnud. Kui Saara tuletõrjajate tehnika oleks olnud korras ning tuletõrjajad parema väljaõppega, oleks õnnetuse ulatus võinud ka väiksem olla. Kiviks tuletõrjajate kapsaaeda oli samuti asjaolu, et tule

⁵⁹ ERA 26, 3, 70: 5.

⁶⁰ ERA 26, 3, 616: 191p.

kustutamist ei asunud juhatama keegi neist, vaid hoopis endine konstaabel Voldemar Eenmaa.⁶¹ Lõpuks võttis Roela VTÜ oma ebaõnnestumisest siiski õppust ning paar aastat hiljem, Saara rabatulekahju puhul, mil samuti puhus tugev tuul ja tuli ähvardas süüdata Soonuka ja Saara küla talud, tegutses kompanii Roela rühma mootorpritsi salk oskuslikult ning koostöös Muuga mootorpritsi salga tuletõrjujatega hoidis tule küladest eemal.⁶²

Alles 24. oktoobril 1938 revideeris Roela VTÜ-d EVTL-i kontroll, kuid siiski ei kontrollitud mitte tuletõrjujate oskusi, vaid raamatupidamist. Nimelt revideeris EVTL-i raamatupidaja E. Suigusaar Roela VTÜ asjaajamist, raamatupidamist ning inventari olemasolu vastavalt nimekirjadele ning leidis kõik korras olevat.⁶³ Revisjoni protokollist selgus, et ühingu peeti juhatuse ja peakoosoleku kogunemiste protokollide raamatut, kassaraamatut ühingu rahaliste läbikäikudega ja vararaamatut, lisaks hoiti alal ühingu esitatud aruanded ning arved ja tšekid. Ühingu kassaraamat oli peetud vastavuses dokumentidega ning vahesid ei esinenud, kassa revideerimisel puudu ega üle olevaid rahasummasid ei tuvastatud. Peakoosolekuid oli peetud korrektselt päevakorra järgi, kuid liikmetele polnud saadetud kirjalikke teateid koosolekust, vaid need olid edasi antud suuliselt, mis ei vastanud põhikirjale, samuti polnud kõige paremini korraldatud liikmete arvestus ja puudus peakoosolekute pidamise kodukord. Samuti puudus sisse ja välja läinud kirjade lauaraamat ehk välja läinud kirjade ära kirjad. Lõpuks teatati, et „*Protokollis märgitud puudused tulevad kõrvaldada võimaluste piires ja tegutseda protokollis nimetatud tähelepanekute järele*“. Protokollid pidi peakoosolekul täielikult ette lugema.⁶⁴

⁶¹ Tuli hävitas Wiru-Roelas kolme talu hooned. – Wirumaa Teataja, 1936, nr 45.

⁶² Rabatuli äwardas süüdata külad. – Wirumaa Teataja, 1938, nr 80.

⁶³ ERA 2818, 1, 389: 39; E. Ü. Tuletõrje Liidu juhatuse tegevusest. – Eesti Tuletõrje, 1934, nr 6, lk 153.

⁶⁴ ERA 2818, 1, 455: 91–94.

3. Roela VTÜ okupatsioonide ajal (1940 – 1944)

1940. aasta juunis langes Eesti Vabariik Nõukogude okupatsiooni alla ning inkorporeeriti NSV Liidu koosseisu, 1941. aasta augusti algusest kuni 1944. aasta septembri lõpuni aga Saksa okupatsiooni alla. Roela VTÜ elas rasked ajad üle, kuigi tema liikmeskond vähenes oluliselt. Kuna kahjutuled ei hoolinud parasjagu Eestis valitsenud okupatsioonivõimust ega nende poolt kehtestatud ühiskonnakorraldusest, olid vabatahtlikud tuletõrjeühingud ühed vähestest nende poolt alles jäetud kodanikuühendustest. „*Uue ühiskondliku korra läbiwiimisel omab mõõduandwa tähtsuse, et rahwa senised warad säiluksid täies wäärtuses ning kõik abinõud wõetaks tarwitusele nende warade häwimise tõkestamiseks*“.⁶⁵

Vaatamata sellele, et tuletõrjeühingut ei suletud, nagu tehti muude seltsidega, viidi seal siiski läbi terve rida muudatusi. Nii lõpetati noortuletõrjajate tegevus, mille tõttu kahanes Roela VTÜ liikmete arv 1940. aasta lõpuks 205 liikmeni. Noorte puudust kompenseeris mõnevõrra naistuletõrjajate osakaalu tõus, võrreldes 1939. aastaga, suurenes nende hulk 1940. aasta lõpuks 18-lt 38-le, kaheksa liikme võrra vähenes ka meestuletõrjajate arv. 1941. aastal vähenes meestuletõrjajate arv veel 17 võrra ning 1942. aastal veel 24 mehe võrra. Esimesel juhul ilmselt nõukogude mobilisatsiooni ja kollaborantide põgenemise tõttu, teisel juhul ilmselt saksa armeesse astumise tõttu.⁶⁶

Tabel 6. Roela kompanii ametikohtade jagunemine 1940.–1942. aastal⁶⁷

	1940	1941	1942
Kompaniipealik	1	1	1
Kompaniipealiku asetäitja	1		1
Rühmapealik	3	1	3
Rühmapealiku asetäitja	3	3	3
Salgapealik	11	9	11
Salgapealiku asetäitja	11	8	11
Tuletõrjajaid	175	166	150
Noorliikmeid	0	0	4
Kokku	205	188	184

Kahjuks puudub Roela VTÜ 1940. aasta aruanne, kuna seda oli võimatu tagantjärele esitada, sest vastavad andmed hävisid enamlaste võimu ajal, kuna need hävitasid nii dokumendid kui ka raamatud. Muus osas läks ühingul siiski hästi, sest kõik tulekustutusvahendid, kaasa arvatud auto jäid nõukogude võimumeeste põgenemisel maha ega saanud hukka.⁶⁸

⁶⁵ Tuletõrjesse uusi liikmeid. – Wirumaa Teataja, 1940, nr 93.

⁶⁶ ERA R-708, 1, 19: pagineerimata; ERA R-708, 1, 29: pagineerimata.

⁶⁷ ERA R-708, 1, 19: pagineerimata; ERA R-708, 1, 29: pagineerimata.

⁶⁸ ERA R-708, 1, 19: pagineerimata.

Tõsiseks löögiks oli aga ühingu tegevusele selle seltsimaja häving tulekahjus 1942. aasta kevadel. Teine suurem põleng oli samal aastal Madis Pihlaka, sae- ja jahuveskis, kus tules hävines tööstuse sisseseade, veskisse jahvatamiseks toodud talumeeste vili ja jahvatusraamat ning saeveski laoplatsil asunud Roela metskonna poolt saagimiseks antud palgid ja valmissaetud liipripakud. Kustutustöid teostasid Roela tuletõrjujad, kelle tööd pidurdas aga kustutusvee puudus.⁶⁹

Okupatsioonide ajal, aastail 1940–1943 – andmed puuduvad 1944. aasta kohta – juhtisid ühingut juhatuse esimees Julius Reiner ja tema asetäitja J. Väinaste, kes oli ühtlasi ka tuletõrjekompanii pealik. Laekurina jätkas samal ajal J. Truupõld, varahoidjana Ed. Pilli ja kirjatoimetajana V. Moor, laekuri asetäitjana tegutses J. Annuka ning kirjatoimetaja asetäitjana F. Linno. Valla esindajaks VTÜ juhatuses oli taas oma vallavanema ametisse asunud V. Ale. Revisjonikomisjoni kuulusid J. Kask, M. Soone ja A. Kärsti. Viimane oli esimene naine Roela VTÜ valitud ametis.⁷⁰

19. novembril 1943 toimus Roelas tuletõrjujate õppepäev, kus esinesid ettekannetega tuletõrje kooli õppejõud H. Jõgi, kes pidas loengu veevõtukohtade plaanile märkimisest ja talvekorda seadmisest, T. Hindrichson, kes selgitas tulekaitse ja kahjutulede vältimise küsimusi, Ed. Leisner, kes käsitles tuletõrjesalga varustusega seotud küsimusi. Pärast lõunavaheaega jätkus õppepäeva töö, kus käsitati tuletõrjeala taktikat, kustutusvahendeid ja nende hooldamist. Lisaks lektoritele viibis Roelas ka tuletõrje Virumaa brigaadipealiku asetäitja maavanem H. Nirk.⁷¹

⁶⁹ Viru Roelas põles sae- ja jahuveski. – Wirumaa Teataja, 1942, nr 121.

⁷⁰ ERA R-708, 1, 19: pagineerimata; ERA R-708, 1, 29: pagineerimata.

⁷¹ Tuletõrje õppepäevad Roelas ja Kundas. – Wirumaa Teataja, 1943, nr 130; Tuletõrjujad olid õppepäevadel. - Wirumaa Teataja, 1943, nr 132.